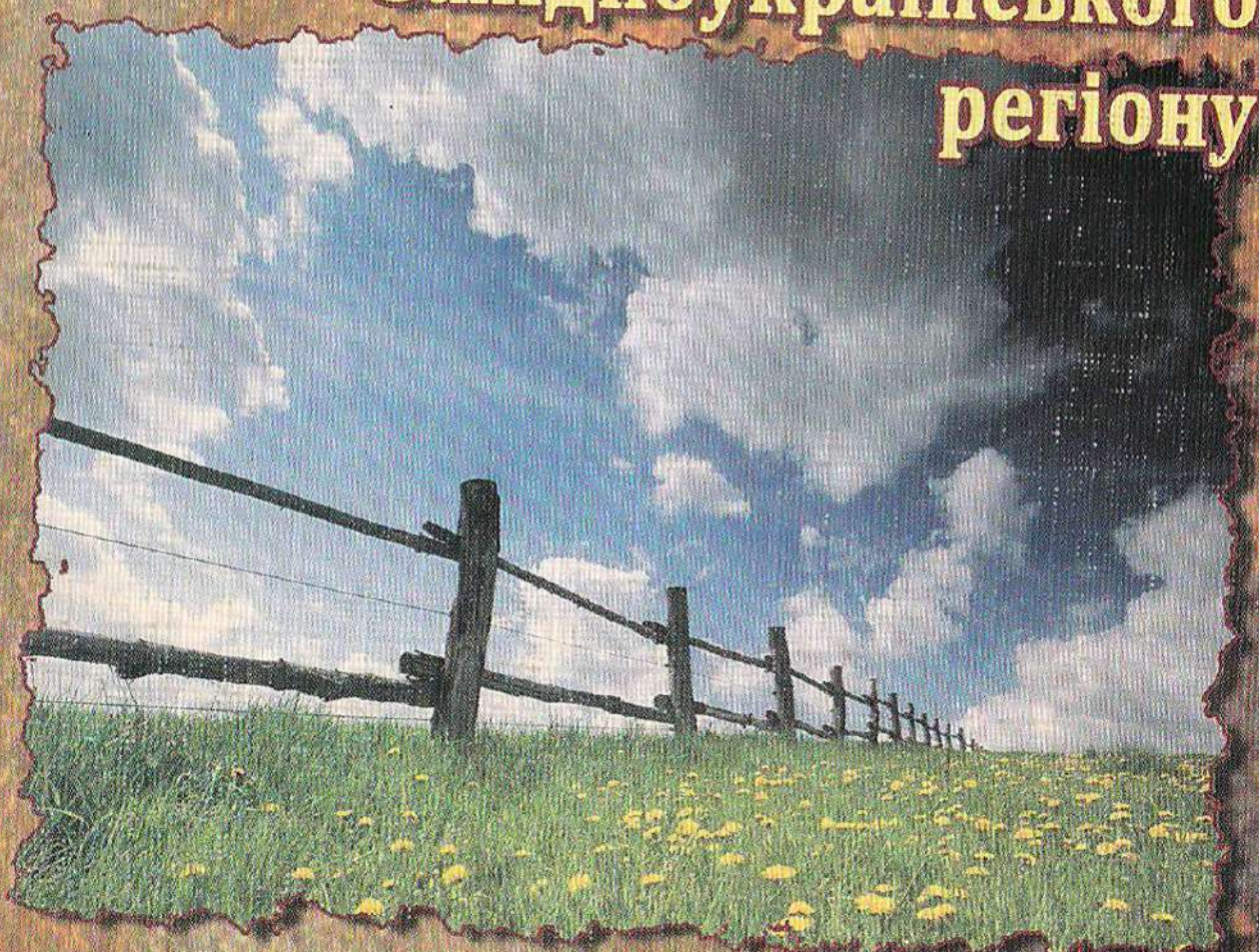

П.О. Сухий

**Агропродовольчий комплекс
Західноукраїнського
регіону**

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

П.О.Сухий

АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ КОМПЛЕКС ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ

МОНОГРАФІЯ

Чернівці
«Рута»
2008

УДК 338.43 (477.8)
ББК 65.9 (4 УКРЗ)32
С 912

Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 3 від 24 квітня 2008 р.)

Рецензенти:

О.В.Заставецька, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії України і туризму (Тернопільський національний педагогічний університет імені В.Гнатюка);

В.П.Нагірна, доктор географічних наук, завідувач відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України (м.Київ);

О.Г.Топіца, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної та соціальної географії (Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова).

С 912 **Сухий Петро Олександрович**

Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону: монографія. – Чернівці: Рута, 2008. – 400 с.

ISBN 978-966-568-997-3

У монографії розкриваються науково-методичні засади дослідження територіальної організації агропродовольчого комплексу, розглядаються географічні особливості розвитку ринкової складової в сільській місцевості, традиційні та ринкові чинники розвитку і територіальної організації агропродовольчого комплексу. Соціально-економічні аспекти формування агропродовольчого ринку, географічні особливості функціонування сільськогосподарського виробництва, територіальної організації харчової промисловості й актуальні проблеми вдосконалення функціонально-територіальної структури агропродовольчого комплексу детальніше розглянуті на прикладі Західноукраїнського регіону.

Для фахівців у галузі географії та економіки АПК, працівників науково-дослідних установ, викладачів, аспірантів, студентів географічних та економічних факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 338.43 (477.8)
ББК 65.9 (4 УКРЗ)32

ISBN 978-966-568-997-3

© П.О.Сухий, 2008
© «Рута», 2008

ПЕРЕДМОВА

Розвиток наукових досліджень впродовж останніх років відбувається в умовах перебудови суспільного життя країни. Процеси перебудови особливо проявляються в галузях матеріального виробництва, що пов'язано з перебудовою господарства під час переходу до ринкової економіки. У зв'язку з цим є необхідність нових підходів до суспільно-географічних досліджень географії господарських комплексів.

У науці неперервно нагромаджується новий матеріал, на підставі якого постійно доповнюється картина закономірного розвитку природи і суспільства. Водночас удосконалюється і доповнюється арсенал методологічних і методичних засобів самої науки. Усе це потребує вдосконалення і нових поглядів в суспільно-географічних дослідженнях, бо процеси перебудови особливо проявляються на стику різних виробництв, де відбуваються мов би змішування старих і нових форм господарювання та використання ресурсів. Не став винятком і агропродовольчий комплекс, який презентує систему виробництва у сільському господарстві та харчовій промисловості, цебто забезпечує безпосереднє виробництво продуктів сільського господарства як продовольства, так і їх переробки з метою харчового споживання.

Агропродовольчий комплекс, його структура та зв'язки відіграє важливу роль у стратегії регіонального розвитку України. Яскравим прикладом цієї ролі є Західноукраїнський регіон, який відіграє важливу роль у господарському комплексі України. Тут розвинулися практично майже всі виробництва сільського господарства та харчової промисловості. Особливо актуальне вивчення цих виробництв у зв'язку з переходом до ринкової системи господарства. У цих умовах для даного регіону яскраво проявляються особливості становлення різноукладності, зокрема приватних селянських господарств, приватно-фермерського, колективного та державного укладів.

Процеси перебудови агропродовольчого комплексу в умовах ринкової реформи в даному регіоні проявляються в спеціалізації окремих частин регіону, наприклад і проблемах їх дальшого розвитку.

Запропоноване дослідження базується на аналізі особливостей ресурсів і можливостей території, зокрема природно-географічних чинників та їх ролі в агрокомплексуванні, структури й особливостей використання земельного фонду, впливу системи ринкових умов на розвиток, ефективність комплексу. Це дало можливість проаналізувати

Передмова

географію сільськогосподарського виробництва як первинної ланки агропродовольчого комплексу, причому з погляду різноукладності господарств, що охарактеризувало сучасний стан аграрного виробництва в регіоні, його місце і роль у господарському комплексі держави.

Окремо проаналізовано територіальну організацію харчової промисловості в сучасній моделі даного агропродовольчого комплексу, особливості становлення і формування сучасної галузевої структури харчової промисловості, територіальної організації її галузей.

Логічним продовженням аналізу проблем агропродовольчого комплексу Західноукраїнського регіону є соціально-економічні аспекти формування та розвитку агропродовольчого ринку, зокрема просторово-часових відмінностей формування місткості ринку продовольства в умовах трансформації аграрної економіки. Цей аналіз диференціюється у зв'язку з регіональними особливостями даної території, починаючи від Полісся аж до Карпат і Закарпаття. Це дало можливість визначити перспективи й основні напрями удосконалення функціонально-територіальної структури агропродовольчого комплексу Західноукраїнського регіону.

Головними одиницями дослідження в цій роботі прийнято адміністративні райони по кожній з областей, що формують Західноукраїнський регіон – Волинській, Рівненській, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Закарпатській. Великий обсяг первинного статистичного матеріалу зумовив винесення частини інформації в окремі таблиці, що подані у додатку, але вони є складовою і невід'ємною частиною усієї роботи.

ЗМІСТ

Передмова	3
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ	5
1.1. Агропродовольчий комплекс як об'єкт суспільно-географічної науки, його структура, зв'язки та роль у стратегії регіонального розвитку України	5
1.2. Територіальна організація комплексу як предмет його дослідження. Обґрунтування просторових форм організації	7
1.3. Інтеграційні процеси в агропродовольчому комплексі на сучасному етапі	13
1.4. Методи, методичні основи та підходи суспільно-географічного вивчення агропродовольчих комплексів	16
РОЗДІЛ II. ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РІЗНОУКЛАДНОСТІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	19
2.1. Соціально-географічні особливості становлення різноукладності в умовах аграрної реформи	19
2.2. Особливості становлення та розвитку приватних аграрних селянських господарств	28
2.3. Приватно-фермерський і колективний сільські уклади	38
РОЗДІЛ III. ТРАДИЦІЙНІ ТА РИНКОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ	46
3.1. Природно-географічні чинники та їх роль в агрокомплексотворенні	46
3.2. Історико-географічні та соціально-економічні складові формування агропродовольчого комплексу	50
3.3. Географічні аспекти структури й особливості використання земельного фонду	61
3.4. Вплив системи ринкових умов на особливості дослідження агропродовольчого комплексу	72
3.5. Сучасна еколого-географічна ситуація території, як наслідок аграрного природокористування, чинник функціонування агропродовольчого комплексу	75
РОЗДІЛ IV. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО – ОСНОВА РОЗБУДОВИ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ	79
4.1. Географічні аспекти сільськогосподарського виробництва як первинної ланки агропродовольчого комплексу	79
4.2. Приватні господарства населення в перехідній та ринковій моделі аграрної економіки	104
4.3. Сучасний стан аграрного виробництва в сільськогосподарських підприємствах	122
4.4. Розвиток фермерських господарств в умовах аграрної реформи	138
РОЗДІЛ V. ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В СУЧАСНІЙ МОДЕЛІ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ	146
5.1. Загальні тенденції розвитку харчової промисловості в умовах аграрної реформи	146
5.2. Особливості становлення та формування сучасної галузевої структури харчової промисловості	148
5.3. Сучасна територіальна організація і структура галузей харчової промисловості та особливості їх розвитку	168
РОЗДІЛ VI. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО РИНКУ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ	177
6.1. Агропродовольчий ринок і основні чинники його формування	177
6.2. Територіальна концентрація виробництва (пропозиції) основних продуктів харчування рослинного і тваринного походження	182
6.3. Просторово-часові відмінності формування місткості ринку продовольства в умовах трансформації аграрної економіки	184
РОЗДІЛ VII. ПЕРСПЕКТИВИ Й ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ	201
7.1. Особливості інтегрального аграрного рейтингу території регіону	201
7.2. Удосконалення сільськогосподарської спеціалізації та територіальної організації аграрного виробництва	220
7.3. Проблеми та перспективи розвитку агропродовольчого комплексу у зв'язку із вступом України до СОТ	241
Післямова	248
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	250
ДОДАТКИ	279